

Összeállítás: Hatvan éve végezték ki Tóth Ilonát, aki az akkori vádak szerint a társaival megkínzott és megölt egy tisztet

KOSSUTH RÁDIÓ, VASÁRNAPI ÚJSÁG - 2017.07.02.

Mv: Június 28-án volt hatvan éve annak, hogy kivégezték Tóth Ilonát, a 24 éves végzős orvostanhallgatót és társait, mert a vád szerint a Domokos utcai szükségkórházban '56. november 18-án megkínzottak és megölték egy ávós tisztet. A per teljes iratanyagát csak a rendszerváltás után vizsgálta át jogi szempontból Jobbágyi Gábor jogász professzor, és tíz éve jelent meg M. Kiss Sándor és Kiss Réka történészek forráselemző kötete. Idén az emlékévként Szakolczai Attila levéltáros írt könyvet arról, hogy a Tóth Ilona-per hiteltelen és hazug volt. A kivégzés évfordulóján Földváryné Kiss Rékával és Szakolczai Attilával azzal kezdtük a beszélgetést, hogy miért hitte el ötven évig a magyar társadalom többsége, hogy Tóth Ilonka gyilkos volt.

Földváryné Kiss Réka, elnök, Nemzeti Emlékezet Bizottsága: A Tóth Ilona-per az én felfogásom szerint a kádári úgymond ellenforradalmi propagandának, ellenforradalmi konstrukciónak az egyik karaktere. Én azt gondolom, hogy ebben a perben, és ezt Szakolczai Attila is nagyon alaposan alátámasztja a könyvében, nem arról van szó, hogy meg akarták fejteni, mi történt '56-ban a Domonkos utcában, hanem arról, hogy azt a hivatalos álláspontot, amit '56 végére a Kádárék kialakítottak a forradalom és szabadságharcról, ezt kellett alátámasztani ügyekkel. Ez a per az első és tulajdonképpen az egyetlen nagy, nyilvános per, ami nemcsak hazafele szólt, hanem legalább annyira külföld fele, meg kellett magyarázni, hogy miért is jöttek be a szovjet tankok és verték szét a szabadságharcot. Nyilvánvalóan ez a per is, ahogy egész '56 a rendszerváltásig tabu maradt. A rendszerváltás után Tóth Ilonáékat a többi '56-ossal szemben nem rehabilitálták, egészen 2000-ig nyitott volt a jogi rehabilitáció kérdése, akkor viszont az akkori Országgyűlés, ezt fontos hangsúlyozni, nagyon komoly konszenzussal, 92%-os törvénnyel fogadta el az úgynevezett lex Tóth Ilonát. Tehát volt talán egy röpké és múltó pillanat, amikor úgy tűnt, hogy a politikai és jogi konszenzust lehet az ügy mögé állítani, és vissza lehet adni a történészeknek a Tóth Ilona-ügyet, hogy szakmai, történészi szempontok szerint, a forráskritikai szabályok és a forrásföltárás szabályai szerint próbáljanak meg végére járni a vitás ügyeknek.

R: Ön is így látja?

Szakolczai Attila, író: Sok szempontból hasonlóképpen. Meg kell mondjam, hogy amíg Rékáéknak a könyve meg nem jelent, addig én legalábbis bizonytalan voltam Tóth Ilona-ügyben. A kérdéséről, hogy miért hitte ezt el mindenki, a klasszikus

koncepciók perekről miért tudjuk, hogy koncepciók voltak? Mert 1953 után elindult egy idézőjeles rehabilitáció, és ott azok az ávós tiszték, akik Rajkot és a többieket kihallgatták, vallani kényszerültek, vallomásokat tettek, és ez alapján már ott, '56 előtt nyilvánvaló volt, hogy itt mindenféle fizikai, pszichikai kényszerrel, ávós trükkökkel szedték ki az emberekből azokat a vallomásokat, amikre szükségük volt. Az '56 utáni eljárásokban vizsgálatot folytató rendőrtiszték közül tudtommal egyetlen egyet sem hallgattak ki 1990 óta. Egyiküknek sem kellett törvény előtt vallomást tenni arról, hogy hogyan születtek, hogyan készültek ezek a perek. Ebből következően mindenki azt hitte, hogy ezek a perek többé vagy kevésbé a valóban történtek feltárására törekedtek, és nagyon-nagyon hosszú kutatómunka után jutottam el oda, hogy ez így nem történhetett, ahogy a per leírja. Van még egy dolog, ami nagyon fontos. A Tóth Ilona-perben volt két olyan hiteles tanú, akiknek az emberi tartását, becsületességét, '56-os hitelességét soha senki meg nem kérdőjelezte, én sem kérdőjelezem meg. Gáli József és Obersovszky Gyula. Amit a perrel lehetett tudni, az az volt, hogy Gáli és Obersovszky bizonyította azt, hogy Tóth Ilonának a gyilkosságot elkövették, vitathatatlanra tette, hogy lényegében az történt, amit a perben lefestenek.

R: Azért nagyon sok ellentmondás van itt, onnan elkezdve, hogy az állítólagos meggyilkolt embernek a holttestét nem azonosították pontosan. Nem voltak ott szúrásnyomok, ahol kellett volna, és akkor még ott van ugye, amire már részben utaltak, a beismerő vallomás.

Földváryné Kiss Réka: Egyrészt ez nyilvános tárgyalás volt, és ezt igazából úgy kell elképzelni, mint egy drámát a színpadon. Amit az ember egyszer megnéz, és utána vagy elhiszi, vagy nem. Azt is kell tudni, hogy maguk a vádak rendkívül abszurdak, hiszen miről is van szó? Egy 24 éves orvostanhallgató lányt azzal vádolnak meg, hogy a társaival együtt először megpróbálja a már félig agyonvert férfit túlaltatni, amikor ez nem sikerül, akkor különböző benzines injekcióval, levegő injekcióval a nyakba, a karba, a szívbe szúrt injekciókkal próbálja megölni, és amikor mindez még mindig nem sikerül, akkor végül egy bicskát a szívébe szúr, ugye. Ez egy rossz krimi, ugyanakkor illusztrálja a brutalitását ugye ezeknek a macskakörömbe tett ellenforradalmároknak. Ugyanakkor ilyen típusú rémhírek, ilyen típusú híresztelések a kórházak körül keletkeztek. Tehát ha akarom, el is lehetett hinni. Na most azok a bizonyítékok, tehát a tárgyi bizonyítékok, a vallomások, azok olyan mértékben mondanak egymásnak ellent, hogy egész egyszerűen ez a gyilkosság nem történhetett meg. De ezeket egy utólagos történészi munkával kellett rekonstruálni. Például azok a belügyi orvosszakértői jelentések, amelyekből kiderül, hogy a vádat nem tudták bizonyítani, mert nem találtak szúrásnyomot, mert nem találtak a vérben benzint,

étert, s a többi, ezt nyilvánvalóan a tárgyaláson nem ismertették. Mint ahogy azt sem, hogy a bicskát, amelyik ugye a gyilkosság eszköze, azt több mint egy hónapig nem keresték, majd amikor végül is keresték, már a nyilvános tárgyalásra készülve, akkor kiderült róla, hogy nincsen rajta még csak nyomokban sem vér. Ezek nyilvánvalóan nem kerültek nyilvánosságra. Ezt tulajdonképpen egy utólagos történelmi kutatómunka eredményeképpen hoztuk a felszínre és tudjuk ma már a legjobb szakmai meggyőződésünk szerint azt mondani, hogy ez a gyilkosság ez így nem történhetett meg.

Szakolczai Attila: Az első gyanú az a röpcédulázásban való részvétel volt, tehát inkább igazgatás címén indulhatott az eljárás. És ez növekedett már a vizsgálati szakban érkező különböző vádak, feljelentések, hallomások alapján, szervezkedésé, gyilkossággá. Én azt szeretném hangsúlyozni, és Réka is ezzel kezdte, hogy szúrták, fojtogatták, mindenfélét csináltak, de miért? Hogy került oda ez az ember? November 18-án, amikor az egész dolog elkezdődik, az ellenállás ott, a VII. kerületben lényegében véget ért. Tóth Ilonáékat két, idézőjelben mondom, hogy csoporttal, tehát két társasággal hozták összefüggésbe, mindkét társaság november 8-én, 9-én beszüntette azt, amit addig csinált. Az egyik társaság egy alkalmi élelmiszerboltot működtetett, mert november 4-e után nem nyitottak ki a boltok, ritkaság volt a hűtőszekrény, az emberek napról napra vásároltak és éltek. Vakok Intézetének, gyerekeknek szállítottak, a szovjet csapatok leállították őket. Volt egy nemzetőr egység a közelben, akik szintén nem annyira felkelők voltak, nem ellenállók voltak, hanem a közrendre, a boltokra, közbiztonságra figyelő emberek. Mit akartak volna ők titkolni azzal, hogy az állítólag a környéken őgyelgő vagy a barátnőjét meglátogató, vagy mindegy, erről is több történet van, elviszik megöletni egy kórházba, nem beszélve arról, hogyha ezek valóban felkelők, akkor miért egy 24 éves lányt kellett volna megkérni arra, hogy kvázi likvidálja az ellenségnek nevezettet. Tehát amit a Réka is mondott a részletekről, akármelyik elemét fogjuk meg a történetnek, az abszurd, hihetetlen és hiteltelen, amikor ezek az anyagok keletkeztek, hát akkor talán azok se hitték el, akik mondták vagy akik lejegyezték vagy hallották a dolgokat.

Földváryné Kiss Réka: Azt hiszem, hogy ez az egész kérdéskörnek tulajdonképpen az egyik legfontosabb és a Tóth Ilona-peren messze túlmutató kérdésköre. Tehát hogy mennyire lehet az '56-ot követő megtorlás iratainak hitelt adni? Tehát a kádári, a kiépülő kádári diktatúra megtorló gépezete által gyártott és ránk hagyott iratanyag az vajon egy az egyben hitelesnek tekinthető-e? Abból lehet rekonstruálni '56 történéseit? Ugye nyilvánvalóan azért nagyon nehéz a helyzetünk, mert mégiscsak ebből kell dolgoznunk. És ilyenkor megint mit csinál a történész? Megpróbálja a fennmaradt

iratokból azok belső ellentmondásait felszínre hozva bebizonyítani, hogy ezek az iratok tulajdonképpen hiteltelenek. Vagy nem a teljes valóságot tükrözik. És erre két példát hadd mondjak a Tóth Ilona-ügyből, ami szerintem rávilágít ennek a lényegére. Az egyik, hogy a Tóth Ilona a nyilvános tárgyaláson elmondja egy félmondattal, hogy őt az oroszok is kihallgatták. Na most én azt gondolom, hogy ez nem egy mellékes rész kérdés. Hát, ha a Tóth Ilonát valóban kihallgatták az oroszok, akkor annak vannak-e jegyzőkönyvei? Ha vannak, hol vannak és mi van benne? Az ítéletben, tehát a B: Tóth Matildék által hozott ítéletben van egy olyan mondat, ami arról szól, hogy a Tóth Ilona csak akkor ismerte be a tettét hosszas tagadások után, amikor ráébredt arra, hogy amivel másokat vádolnak, az egy olyan tett, amiben ő is bűnrészes. Hogy van ez? A Tóth Ilonának a vizsgálat során készített jegyzőkönyveit fogadom el hitelesnek, miszerint a Tóth Ilona teljes magától beismerő vallomást tett, vagy az ítéletet fogadom el hitelesnek? A kettő együtt nem megy. A közelmúltban került a nyilvánosság elé Müller Gabriella kutató jóvoltából egy olyan KGB-jelentés, amit az itteni, a szovjet hadsereghez rendelt KGB-sek adtak. És tulajdonképpen ebben az általunk ismerteknek egy harmadik verziója merül föl, ahol Tóth Ilona helyett egy Eta nevű felkelőt neveznek meg, akit egészen egyértelműen Csontos Erzsébettel lehet azonosítani. Tehát vannak itt még nyitott kérdések.

Mv: Földváryné Kiss Réka történész és Szakolczai Attila levéltáros beszélt a Tóth Ilona-perről, amely szerintük hiteltelen és hazug volt.